

25.10.2021

STUK 16/0000/2021
JulkinenSisäministeriö
kirjaamo@intermin.fi

Viite: VN/6154/2021-SM-3

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi pelastuslain 40 § ja 48 §:n muuttamisesta

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. Säteilyturvakeskus (STUK) esittää lausuntonaan seuraavaa:

Pelastuslain 40 §:ään esitettävien muutosten suhde säteilylain 138 ja 139 §:ään

Lakiehdotuksessa pelastuslain 40 §:n jälkikirivausta ja -vartiointia koskevat säännökset tulisivat sovellettavasti myös säteilyvaaratilanteessa. Ehdotuksen mukaan kohteen omistaja olisi velvollinen huolehtimaan onnettomuuden jälkikirivauksesta ja -vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä eikä tehtävää ole säädetty muulle viranomaiselle. Vastaavia tilanteen jälkihoidon tehtäviä koskee myös säteilylain 138 §, jonka mukaan toiminnanharjoittaja, jonka toiminnan seurauksena on syntynyt vallitseva altistustilanne, on velvollinen selvittämään siitä aiheutuvan säteilyaltistuksen ja huolehtimaan suojelutoimista sekä toiminnan harjoittamiseen käytettyjen alueiden, tilojen, rakenteiden sekä ympäristön puhdistamisesta radioaktiivisista aineista.

Lakiehdotuksessa ja säteilylain 138 §:ssä määrätyt toimet säteilyvaaratilanteessa ja sen jälkitilanteessa ovat käytännössä samat, vaikka niistä käytetään eri termejä. Ajallisesti pykälien soveltaminen saattaa tapahtua osittain tai kokonaan samaan aikaan. Lakiehdotuksessa pelastuslain 40 § tulisi sovellettavaksi sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä. Säteilylain 138 § tulee sovellettavaksi, kun säteilyvaaratilanteesta on siirrytty vallitsevaan altistustilanteeseen. Onnettomuuden luonteesta ja kehityksestä riippuen vallitsevaan altistustilanteeseen siirtyminen voi tapahtua joko samaan aikaan, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä, tai selvästi myöhemmin.

Lakiehdotuksen mukaan jälkikirivauksesta- ja vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta vastaisi kohteen omistaja. Säteilylain 138 §:ssä vastaavista toimista vastaa säteilylain mukainen toiminnanharjoittaja, jonka toiminnan seurauksena tilanne on syntynyt. Toissijainen vastuu on kohteen haltijalla. Kohteen omistaja ja säteilylain mukainen toiminnanharjoittaja tai kohteen haltija voivat olla eri tahoja, joten nämä vaatimukset voivat kohdistua eri tahoihin. Lisäksi säteilylain 139 §:ssä käsitellään toissijaista vastuuta tilanteessa, jossa toiminnanharjoittaja ei täytä tai kykene täyttämään 138 §:n

25.10.2021

STUK 16/0000/2021
Julkinen

vaatimuksia. Tämän toissijaisen huolehtimisvelvollisuuden suhde lakiehdotuksessa asetettuun vastuuseen jää myös epäselväksi.

Koska lakiehdotuksen mukaisen pelastuslain 40 §:n ja säteilylain 138 ja 139 §:n vaatimusten suhde jää epäselväksi, varsinkin tilanteissa, joissa ne tulevat sovellettavaksi samaan aikaan tai lähes samaan aikaan, toimista vastaava taho sekä säteilylain 139 §:n mukaisen toissijaisen huolehtimisvelvollisuuden soveltaminen suhteessa pelastuslain 40 §:ään olisivat ongelmallisia. Tämän takia lakiehdotuksen suhde säteilylain 138 ja 139 §:ään tulisi vähintään selkeyttää lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tai säännöksiä muuttaa siten, että näiden vaatimusten välillä ei voi syntyä epäselvyyttä.

Komission perustellun lausunnon huomiot

Lakiehdotuksen perusteluissa viitataan Euroopan komission perusteltuun lausuntoon 2018/2051. Kyseissä lausunnossa komissio toteaa, että se ei ole selittävässä asiakirjassa ilmoitettujen pelastuslain säännösten perusteella pystynyt selvittämään, onko Suomessa luotu kansallinen säteilyvaaratilanteiden valmiusjärjestelmä ja onko sen ylläpidosta määrätty asianmukaisilla hallinnollisilla säännöksillä, eikä sitä, perustuvatko nämä potentiaalisten säteilyvaaratilanteiden arviointiin ja viitataan niissä direktiivin liitteessä I tarkoitettuihin vertailutasoihin.

Lakiehdotuksen pelastuslain 40 §:n muutoksella pyritään vastaamaan osittain komission nostamaan ensimmäiseen kohtaan, eli kansainvälisen valmiusjärjestelmän kattavuuteen. Jos komission perusteltuun lausuntoon viitataan, olisi syytä myös todeta, että esitetty muutos vastaa vain osaan säteilyturvallisuudirektiivin 97 artiklan vaatimuksista ja komission perustellusta lausunnosta siitä.

Yleistä säteilyvaaratilanteita hoitamista koskevasta lainsäädännöstä

Nykytilanteessa säteilyvaaratilanteen aikaisia vastuista, johtosuhteita ja määräyksiä koskeva lainsäädäntö on hajautunut ajallisesti sekä hallinnonaloittain erittäin moneen eri lakiin. Esimerkiksi säteilytilanneohjeessa (SM julkaisu 10/2016) listataan vastuiden kannalta keskeisiksi laeiksi seuraavat: pelastuslaki, säteilylaki, ydinenergialaki, laki aluehallintovirastoista, laki elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksista, terveydensuojelulaki, elintarvikelaki, rehulaki, ympäristönsuojelulaki, jätelaki, sosiaalihuoltolaki, terveydenhoitolaki sekä työturvallisuuslaki. Näiden lisäksi kyseisessä ohjeessa todetaan, että "[h]äiriötilanteiden rooleista ja vastuista on myös useissa toimija- ja toimialakohtaisissa säädöksissä".

25.10.2021

STUK 16/0000/2021
Julkinen

Nykyisestä hajanaisesta lainsäädännöstä seuraa helposti eri säädöksiä yhdensovittamisen vaikeuksia sekä epäselvyyksiä vastuista ja velvollisuuksista. Tämän lakiehdotuksen mukaisen muutoksen sovittaminen säteilylain 138 ja 139 §:ään on yksi esimerkki ongelmista, joita hajanainen lainsäädäntö aiheuttaa. Säästöjen hajanaisuus haittaa myös säteilyturvallisuusdirektiivin 97 artiklan vaatimusten toimeenpanoa ja toteutumisen arviointia.

STUK toistaa tässä yhteydessä näkemyksensä, jonka se on esittänyt esimerkiksi pelastuslain kokonaisuudistuksen esiselvitystä koskevassa lausunnossaan. STUKin näkemyksen mukaan säteilyvaaratilannetta koskevat vastuut ja säännökset pitäisi koota yhteen ja yhteensopivaksi koskien tilanteen kaikkia vaiheita ja kaikkia tilanteen hoidossa mukana olevia hallinnonaloja ja toimijoita. Samassa yhteydessä tulisi tarvittavat osat vastuista kirjata sitovasti, kuten säteilyvaaradirektiivin 97 artiklassa edellytetään. Nykyinen hajanainen lainsäädäntörakenne aiheuttaa hajanaisuutta ja ongelmia varautumisessa säteilyvaaratilanteisiin, mutta on myös ongelmallinen säteilyvaaradirektiivin 97 artiklan vaatimusten kannalta.

Johtaja

Kaisa Koskinen

Yksikön päällikkö

Ville Haataja

